

Genç Evliya Çelebiler Şehir Kültürünün İzinde

Hülya GÖK¹

Millî Eğitim Bakanlığı

Özet

Bu çalışmada 2011 yılının Evliya Çelebi'nin 400. doğum yılı olarak kutlanması nedeniyle Çağdaş Drama Derneği tarafından hazırlanan "Genç Evliya Çelebiler Yollarda" projesi tanıtılmıştır. Yaratıcı dramanın kullanıldığı bu çalışma; gençlerin Evliya Çelebi'nin gezilerini ve felsefesini tanımaları, yaşadıkları ve gezdikleri kentlerin tarihsel mirası, kültürel dokusu hakkında araştırma yapma bilinci edinmeleri, kendi kültürlerini aktarırken diğer kültürleri de benimsemeleri ve kendi yeteneklerini işe koşarak geleceğe bırakacakları yeni seyahatnameler yazmaları ve günümüzün tarihini tanımları olmaları açısından oldukça önemlidir. Gençler tarihsel mekânlarda not tutarak, resim çizip, fotoğraf çekerek, yerel sanatçılarla sohbet ederek, drama çalışmaları yaparak tarihe tanıklık etmişler; Evliya Çelebi denilince akla gelen seyyahlık, abartı sanatı, ahilik gibi kavramları öğrenmişlerdir. Proje "Evliya Çelebi Yolu" adı verilen Bursa (Merkez ve İznik)-Afyon-Uşak illerinde uygulanmış olup Evliya Çelebinin doğum yeri olan Kutahya'da bitirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: *Drama, seyyah, seyahatname*

Abstract

This study will discuss the project, "Genç Evliya Çelebiler Yollarda" (The young Evliya Celebi's are on journeys), worked by Çağdaş Drama Derneği (Contemporary Drama Association) on the occasion of the quatercentenary birthday celebration of Evliya Çelebi in the year of 2011. This project represents an example to utilize the drama as a modality. The purpose of this project included; to identify Evliya Celebi as a "Seyyah" (traveler), to the philosophy of "Seyyahlik" (travelling), to gain awareness of researching the historical inheritance and cultural structure of places they live in and/or travel, to develop compassion for cultural differences, to encourage the participants to use their skills to write novel seyahatname (travelbooks) for next generations, to realize that they are the ones who can observe currentness and convey that as an evidence for future references. The young participants have documented this project by sketching the historical places, taking photographs, making notes and recording conversations with local artisans, having drama workshops. They learned the concepts such as seyyahlik (travelling), abari art and ahilik (Akhism). The project comprised the "Evliya Çelebi Yolu", which includes the cities of Bursa (Center and Iznik)-Afyon-Usak, and was completed in the birthplace of Evliya Celebi, Kutahya.

Keywords: *Drama, seyyah (traveler), seyahatname (travelbook)*

Giriş

Evliya Çelebi'nin doğumunun dört yüzüncü yılı olan, 2011 yılının UNESCO tarafından "Evliya Çelebi Yılı" olarak ilan edilmesi, seyyahlık ve seyahatnameler üzerine düşünmek için yeni bir fırsat yaratmıştır. Evliya Çelebi örneği üzerinden "seyyahlık" üzerine düşünürken aynı zamanda farklı kültürlerle karşı sergilenen tutumlar, farklı yaşama ve düşünme biçimlerine karşı gösterilen duyarlılıklar üzerine olduğu gibi, geçmişle bir bağ oluşturabilme, süreklilik duygusunun pekişmesi gibi olgular üzerine de düşünmek için olanak doğmuştur.

Gerek yurt içi gerekse yurt dışında farklı alanlarda faaliyet gösteren birçok kişi ve kurum; Evliya Çelebi, seyyahlık, seyahatnameler üzerine yeni anlayışlara kapı açan birbirinden farklı etkinlikler düzenlemişlerdir. Gençlerle birlikte gerçekleştirilen bu proje ise onları hem çağımızın her şeyi tüketmeye yönelik kültürünün önemli bir temsilcisi olan "turist" sıfatı yerine; merak duygusunun peşinden koşan, bilme heyecanını konfora tercih eden, farklılıklara karşı ön yargularından sıyrılmış "seyyah" la, hem de bir seyyahın olmazsa olmaz özelliği yaratıcılığı bir yöntem olarak benimseyen "yaratıcı drama" ile tanıştırmıştır.

Yaratıcı drama yönteminin kullanıldığı bu çalışmayla, gençlerin Evliya Çelebi'yi ve felsefesini tanımaları, Evliya Çelebi örneğinden yola çıkarak seyyahlığa ilişkin içgörü oluşturmaları, yaşadıkları ve gezdikleri kentlerin-ülkelerin tarihsel mirası, kültürel dokusu, halkın yaşama biçimleri hakkında araştırma yapma bilinci edinmeleri, kendi kültürlerini aktarırken, diğer kültürlerle, yaşama biçimlerine karşı duyarlılık kazanmaları ve kaleme alacakları yeni seyahatnamelerle günümüz tarihinin, kültürünün birer tanığı, aktarıcısı olabileceklerini fark etmeleri hedeflenmiştir.

Çalışma sonunda, gençlerin kendi beceri ve yeteneklerini keşfederek üretken olma konusunda cesaret bulmaları umulmuştur. Aynı zamanda Evliya Çelebi'nin geçtiği yollardan, şehirlerden geçerken kendi gözlemleriyle Çelebi'nin gözlemlerini karşılaştırma fırsatı yakalayarak kültürel devamlılıklar ve farklılaşmalar konusunda farkındalık kazanmaları, içinde hapsoldükleri şimdiki zamanın dışına çıkarak tarihsel bir süreklilik duygusunu yaşama şansı yakalamaları arzu edilmiştir.

Ünlü tarihçi Hobsbawm, geçmişle bir süreklilik duygusu içinde yaşamıyor olmalarını çağımız insanının en önemli çıkmazlarından biri olarak görmekte ve gençlerin sürekli bir şimdiki hâlde yaşıyor olmaları konusunda dikkat çekmektedir: Yaşanılan aşırı hızlı değişim onları içinde yaşadıkları zamana hapsedmiş gibidir. Yirmi yıl gibi kısa bir zaman öncesi bile tarihin karanlıklarına gömülmüş, kendisiyle herhangi bir bağ kurulamayan bir dönem gibidir (Hobsbawm, 2006). Proje sonunda bu çalışmanın tarihi günümüze aktarmak ve gençlere tarihsel devamlılık konusunda farkındalık kazandırmak için yardımcı olduğu gözlemlenmiştir.

Hayatın her alanında ve her anında gerçekleşen bir süreç olan eğitimin sadece okullarla sınırlı olmayıp okul dışı alanlarda da devam eden bir etkinlik olduğu düşünülürse, bu çalışmanın tarihi mekanları, müzeleri, çeşitli kurum ve kuruluşları ve hatta kişileri eğitim sürecinin önemli bir parçası hâline getirerek okul dışı eğitim için önemli bir fırsat yarattığı söylenebilir.

Çalışma aynı zamanda tarih derslerinde bir yöntem olarak kullanılan yerel tarih araştırmaları, gezi gözlem incelemeleri ve sözlü tarih araştırmalarını da içinde barındırmaktadır. Evliya Çelebi'nin izi sürülerek gidilen şehirlerin sokaklarındaki binalar ve mimari incelenerek kent tarihine nasıl yaklaşılabileceğine dair bir fikir oluşturulmaya çalışılmış, şehirler belirli bir plan çerçevesinde gezilerek tarih öğreniminin bir aracı olarak kullanılmıştır. Çalışmaya dâhil olan genç seyyahlar arasından belki de geleceğin tarih bilimcileri çıkacaktır.

Seyyahlar ve Seyahatnameler

Seyyahlar, bilme keşfetme tutkusuyla gezen, bunun için konforlarından, bazen güvenliklerinden vazgeçebilen cesur kişilerdir. Aralarından bazıları geri döndüklerinde geride kalanların merak duygularını

sadece gördüklerini anlatarak gidermekle kalmamış bugün bizim de öğrenme bilme gereksinimimize yanıt verebilen seyahatnamelerini kaleme almışlardır.

Seyahatnameler, onları kaleme alanların gezip gördüğü yerlerden edindiği bilgi ve izlenimlerini anlattıkları eserlerdir. Daha eski zamanlardan beri insanların keşif, askerlik, diplomasi, ticaret ya da merak amacıyla yurt içi veya yurt dışına yaptıkları seyahatlerde ilginç gördüklerini kaleme almalarıyla seyahatnamelerin ortaya çıktığını görüyoruz. Batı'da Eski Yunan'da Antik Çağ medeniyetlerini, halklarını, inançlarını tanıtan seyahatnamelerle bu konudaki ilk öncü örnekler verilmiştir. Üslup açısından değerlendirildiğinde ise, Marko Polo'nun Doğu Ülkelerine yaptığı gezisine dair tuttuğu notlar ilk seyahatname olarak kabul edilmektedir. Doğu'da Türk ve Arap dünyasında da birçok seyahatname örneklerine rastlanır. İbn-i Battuta'dan İbn-i Fazlan'a, Gıyasuddin Nakkaş'dan Şirvanlı Ahmet Hamdi'ye Ahmet Mithat Efendi'den Melih Cevdet Anday'a dek birçok kişinin gezi notları bulunmaktadır. Türk edebiyatının bu konudaki en önemli eserlerinden biri Evliya Çelebi'nin "Seyahatname"sidir (Maden, 2008: s.152,158). Günümüzün dil, halk bilimi, sanat tarihi, dinler tarihi, tasavvuf tarihi ve yerel tarih araştırmalarının en önemli kaynaklarından olan bu eserinde Evliya Çelebi, gittiği bütün bölgelerin tarihsel dokusunu, coğrafyasını, folklorunu, geleneklerini ve göreneklerini, en ince ayrıntısına kadar aktarır. Gezdiği yerlerde gördüklerini, duyduklarını sadece aktarmakla kalmayan seyyah, onlara kendi öznel yorumlarını, düşüncelerini de katarak gezi yazısına yeni bir içerik kazandırmıştır. Seyahatnamesi, insanla ilgili her türlü özelliği içermesiyle özgünlük kazanmıştır(Dankof, 2008: s.12, 171, 173).

Geçmiş zamanlarda bir iletişim aracı olarak önem kazanan seyahatnameler, iletişim olanaklarının kısıtlı olduğu dönemlerde bilimsel ve kültürel gelişmelerin aktarıcısı konumunda olmuştur. Günümüzde çağdaş seyyahlar kaleme aldıkları eserleriyle birer kültür elçisi olarak rollerini oynamaya devam etmektedirler.

Çağımızın bilgiye ulaşma konusunda sunduğu olağanüstü fırsatlar ne yazık ki aynı zamanda farklı kültürlere, farklı yaşama biçimlerine, farklı inanma biçimlerine karşı ön yargıların yıkılabilmesi anlamına gelmemektedir. Günümüzde de insanların birçoğu ömürlerinin büyük kısmını, bazen tamamını doğdukları ülkede hatta şehirde-kasabada geçirmektedirler. Yaşam üzerine, insanlar üzerine böylesi bir deneyim eksikliği, farklı kültürlere, yaşama, inanma biçimlerine karşı kendi kültürünün, yaşama biçiminin üstünlüğü konusunda güçlü duygular yaratmakta bu ise dünyayı daha yaşanılır bir hâle getirmemektedir. Çağdaş seyyahların artması, daha fazla seyahatnameler kaleme alınması bu hastalığa en iyi devalardan biri olacaktır.

Evliya Çelebi

Birçok araştırmaya konu olmuş ve hakkında detaylı incelemeler yapılmış olan Evliya Çelebi ve Seyahatnamesi aşağıdaki satırlarda konunun sınırları içerisinde yaratıcı drama ile ilişkilendirilerek anlaşılmaya çalışılmıştır. Evliya Çelebi'nin seyahatlerinin kutsal yerleri ziyaret, merak edilen yerleri görme, ticaret gibi amaçları olsa da çağdaşlarına ve daha sonra kuşaklara yol gösterme ve ülkesini tanıma ve tanıtmaya amacı ön plandadır. Evliya Çelebi bir dünya insanıdır. Osmanlı dinleyici kitlesine yabancı bulabilecekleri deneyimleri nakletme görevi üstlenmiştir. Sadece kendi değerlerini temsil edebilmesine karşı paylaşmadığı değerleri de anlayarak tepki vermiştir. Hoşgörü sahibi kişiliği ile seyyahın içinde bulunduğu ülkenin adetlerine uyması gerektiği fikrini sıkça dile getirmiş ve birçok tuhaf âdet dediği kültürel öğelere saygıyla yaklaşmıştır (Dankof, 2008: s.69, 167). Seyyah olmasının yanı sıra aynı zamanda bir Osmanlı kulu, meddah, nedim, müezzindir. İncelmiş zevki ve edebî becerisi ile bir çelebidir.

Evliya Çelebi gezip gördüğü yerlerde neler yapması gerektiğini belirleyerek bilgileri kaydetmek için âdeta kendisine bir şablon hazırlamıştır. Günümüz gezginlerine örnek olabilecek bu şablon, bir gezi sırasında sorulabilecek bütün sorulara yanıt verebilecek niteliktedir. Bir ülkeye, bir yere, bir şehre gittiği zaman neleri yazacak, neleri araştırarak, kimlerle görüşecek, kimlerden hangi bilgileri

alacaksa bunu önceden tespit edip, başlıklar hâlinde bilgilerini tasnif etmiştir. Eğer bu şablonda bulunan başlıklara ait bilgileri bulamamışsa boş bırakmış, daha sonra bilgi edinmişse bunları da ilave olarak sayfasına yazmıştır (Kahraman, 2008: s.27). Hatta seyahatnamesinde öyle sayfalar vardır ki bir tarihî roman niteliğindedir ve dönemin yaşamını olduğu gibi gözler önüne sermektedir (Boratav, 1982: s.297). Anlattıkları arasında öyküler, türküler, halk şiirleri, söylenceler, masal, mani, ağız ayrılıkları, halk oyunları, giyim-kuşam, düğün, eğlence, inançlar, komşuluk bağlantıları, toplumsal davranışlar, sanat ve zanaat varlıkları önemli bir yer tutar. Ayrıca şehirlerin evlerinden, camilerinden, çeşme han hamam gibi yapılarından, mesire yerlerinden de bahsederek kentlerin yapısını göz önüne serer. Yaptığı çizimler ise bize dönemin şehirlerinin panoramik görünümünü vermesi açısından önemli sayılabilir. Her gittiği yerde kendine göre bir iz bırakmayı seven ve duvarlara birçok yazı bırakan Evliya Çelebi bir bireyin tek bir an içindeki bakış açısını vererek dönemin Osmanlı zihniyeti hakkında da bilgi sahibi olmamızı sağlamaktadır (Dankoff, 2008: s12, 169,171,173). Bu çalışmanın bugün kent kültürünü tanıma konusunda faaliyet gösteren bir çok çalışma için de örnek oluşturabilir nitelikte olduğunu söyleyebiliriz.

Evliya Çelebi Seyahatnamesi ve Yaratıcı Drama

Evliya Çelebi'nin seyahatnamesi bir kişinin bir andaki dünyaya bakışı ve onu algılamasıdır. Kişi farklı zamanlarda aynı yere gittiğinde farklı şeyler algılayıp, farklı noktalara değinebilir. Kesin bir doğru yoktur ve kişilerin algısına göre şekillenir. Yaratıcı drama çalışmalarında da kesin doğrular yoktur ve birçok bakış açısını bir arada barındırabilir. Yaşantılar o ana özgüdür. Aynı konu bir başka zaman ve mekânda bir başka şekilde ifade edilebilir.

Seyahatnameler kentin sunduğu yaşantılardan yola çıkarak yazılır ve tamamen kişinin katılımı ile oluşturduğu emeğinin ürünüdür. Yaratıcı drama çalışmalarında da kişinin yaşantıları ve konuya kaynaklık eden her türlü maddi manevi birikim bunun yanı sıra bu çalışmada kentin sunduğu zengin yaşantılar çıkış noktasıdır ve kişinin gönüllü katılımı esastır. Seyahatnamede süreçler önemlidir. Kişiler yaşantı biriktirir ve sonunda bir ürün ortaya koyar. Yaratıcı dramada da yaşanan süreç önemlidir ve kişinin oluşan yeni bilgisi onun ürünü olarak kabul edilebilir.

Evliya Çelebi seyahatnamesinde farklı kültürlere hoşgörüyü yaklaşırken aynı zamanda okuyucu da farklı kültürlere karşı hoşgörü oluşturmaktadır. Yaratıcı drama da farklı yaşantılara pencere açmaktadır. Kişiler yaratıcı drama çalışması esnasında kendi bakış açılarının önemini kavrarken diğer yaşantılara ve algılara karşı empati geliştirirler. Farklı kültürleri yaptıkları canlandırmalarla algılamaya çalışırlar.

Kent Kültürünü Yaratıcı Drama Yöntemi ile Öğrenmek

Tarihsel çevreye yapılan eğitim gezilerinin; öğrencilerin gözlem, görsel kanıt değerlendirmeyi kolaylaştırdığı, değişimi ve sürekliliği algılamaya yardımcı olduğu ve tarihsel çevreyle empati kurabilme gibi kazanımlar sağladığı söylenebilir. Amaca ulaşmak için için belirli bir plan çerçevesinde birden çok öğretim stratejisi, yöntem, teknik kullanılmaktadır (Seidel, ve Hudson, 1997). Bu tür çalışmalarda kullanılacak yöntemlerden biri de yaratıcı dramadır.

Yaratıcı drama, sahip olduğu temel özelliklerinden dolayı çeşitli etkileşim ve deneyimlere şans tanır. Öğretilmek istenen şeyin ne olduğunu planlandıktan sonra yaratıcı drama aracılığı ile bir dünya yaratıp katılımcıyı aktif olarak konunun merkezine alma durumu, katılımcının kendi yöntemleri ile olaya girip dünyayı araştırarak, keşfederek, gözlem yaparak olaya dâhil olmasını gerektirir (Adıgüzel, 2010: s.77).

Yaşamda ve çocuk oyunlarındaki temel yapının benzeşmesi, oyundaki etkileşim ile toplumsal gerçeklikteki etkileşimin de temel yapılarının benzer olması, oyunun eğitimde kullanılmasında temel etmen olmuştur (San, 1990: s.577). Yaratıcı drama, yaşamın modelini çıkardığımız yaşamı daha iyi anlamamızı sağlayan, katılımcıların kendilerinden farklı insanların sorunlarını ve değerlerini öğrendiği, duyarlı oldukları rolleri üstlendikleri ve aynı zamanda grup içinde çalışmayı öğrendikleri, gözleyerek başkalarının aynı durumlarda neler yaptıklarını anlama olanağı buldukları ve birçok sanatsal beceriyi

de bir araya getiren bir süreçtir. Bu süreç içerisinde katılımcılar, rol oynama, rol analiz etme, dramatik etkinlikleri yaşama ve yorumlama, işbirliği yaparak öğrenme fırsatı da bulmaktadırlar. Yaratıcı dramada bireyler verilen konu, olay, tema çerçevesinde rol oyunları oynamakta, doğaçlamalar yapmakta ve bunlar üzerinde değerlendirmeler yaparak var olanı ve olması gerekeni anlayabilmektedirler (Önalın Akfırat, 2006: 39-56).

Şehir; içinde barındırdığı tarihsel mekan, olay ve kişilerle birçok yaşantı sunmaktadır. Yaratıcı drama kişiye kendi yaşantılarından yola çıkarak bilgi edinmesini sağlarken aynı zamanda şehrin sunduğu bu farklı yaşam deneyimlerini de yine kendi becerilerini işe koşarak anlamalarına fırsatı vermektedir.

Projenin Uygulanması

Proje; "Evliya Çelebi Yolu" adı verilen Bursa (Merkez ve İznik)-Afyon-Uşak illerinde uygulanmış olup, Evliya Çelebi'nin doğum yeri olan Kütahya'da bitirilmiştir. Her bir şehirde iki gün olmak üzere dokuz günde tamamlanan çalışma esnasında, her ilde gençlerle dikkatlerinin Evliya Çelebi'ye ve şehrin dokusuna çekildiği drama çalışmalarının yapıldığı atölye etkinlikleri düzenlenmiştir. Her merkezde çalışmaya ortalama yirmi öğrenci katılmış, toplam yüz öğrenci ile çalışılmış ve atölye etkinliklerine katılan gençler arasından her şehirde iki genç seçilerek diğer bir şehre geçilmiştir. Bu seyahat sırasında gençlerden gezi notlarını tutmaları ve fotoğraf çekmeleri, afiş hazırlamaları istenerek kendi seyahatnamelerini oluşturmaları sağlanmıştır. Eski bir bavulda, gidilen her şehrin otantik sanatını, ortamını, ruhunu yansıtan objeler toplanmıştır. Evliya Çelebi denince akla gelen ilk kavramlar: seyyahlık, abartı sanatı, ahilik gibi kavramlar üzerinde durularak kültür ve sanat varlıklarımızın korunması teması üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Yerel sanatçılarla geceler düzenlenerek, yerel giysiler, halk oyunları, deyim ve deyişler ile el sanatları incelenmiş, şehir esnafı ile çalışmalar yapılmış ve proje sonunda ortaya çıkan ürünler sergilenmiştir. Her ilden alınan ikişer öğrenci gittikleri illerde birlikte çalıştıkları diğer öğrencilere bir önceki şehrin kültürel birikimi hakkında bilgi vermiştir.

Ön hazırlık olarak yapılan yaratıcı drama çalışmalarından sonra (bk. Ek 1) Evliya Çelebi ve seyyahlık, seyahatnamelerle ilgili ilk bilgilerini edinen ve konuya odaklanan öğrencilerle çıkılan şehir turunda belirli bir plan çerçevesinde şehrin tarihî mekânları, sokakları, çarşıları gezilerek binalar ve mimari incelenmiş; şehre tarihsel bir belge gibi yaklaşılarak binalardaki mimariden sokak adlarına, köprülerden anıtlara, müzelere kadar her ayrıntıda bölgedeki tarihsel gelişim belirlenmeye çalışılmıştır.

Her gidilen ilde en az üç tarihî dönemi aydınlatan eserlerin incelenmesine dikkat edilmiştir. Örneğin; Uşak'ta Sülümenli (Blaundos) Antik Kenti gezilerek M.Ö 6. yüzyılda yaşayan Lidyalılar hakkında bilgi sahibi olunduktan sonra, geçmiş 15. yüzyıla dayanan tarihî Camii gezilerek Osmanlı mimarisi hakkında incelemeler yapılmış, daha sonra Paşa Hanı'nda faaliyet gösteren Dülgeroğlu Otel ziyaret edilerek 18. yüzyıl mimarisinde Fransız etkisi gözlemlenmiş son olarak Kurtuluş Savaşı yıllarında Atatürk'ün Uşak'ta kaldığı ev olan ve şu an müze olarak faaliyet gösteren Etnografya Müzesi gezilerek hem son dönem mimari özellikleri incelenmiş hem de Uşak'ın kültürel değerlerini yansıtan objeler gözden geçirilmiş ve drama çalışmaları ile bu unsurlar yaşantıya dönüştürülmüştür. Yine Bursa'da bazı sokak adlarından yola çıkarak -Nilüfer, Daye Hatun, Selçuk Hatun gibi tarihsel kimlikler ve Bursa ile ilişkileri sorgulanmış, İpekçiler Çarşısından ve İlganlı Köprüsü'nden tarihsel süreçte kentin ekonomik gelişimini öğrenmek için yararlanılmıştır. Hacivat ve Karagöz Müzesi'nde Anadolu insanını yansıtan kimliklerle tanışılırken tarihî belde Cumalıkızıklar'da geleneksel günlük yaşamın izleri araştırılmıştır. Afyon'da Zafer Müzesi kurtuluş tarihi hakkında bilgi verirken İhsaniye ilçesine bağlı olan Döğer kasabasında II. Sultan Murat tarafından yaptırılmış bir Osmanlı eseri olan Döğer Kervansarayı öğrencileri Osmanlıların kuruluş dönemine götürmüş, Ayazini kasabasının girişinde tuf sarp kayalık içinde kayaya oyulan önemli bir kilise olan Ayazini Kaya kilisesi ve Ayazini Kaya Yerleşimleri üzerinde Frig, Roma ve Bizans dönemlerine ait kalıntılar şehrin kültürel mozağini gözler önüne sermiştir. İznik'te üç dönemin iç içe geçtiği Üç Kapılar gezilerek aynı mekânda binlerce yılda oluşmuş farklı kültürlerin izlerinin olabileceği

görülmüş, Kütahya'da Macar Evi ziyaret edilerek tarihte Macar-Türk dostluğu ve tarihsel gelişim hakkında fikir sahibi olunmuştur. Yapılan bu çalışmalarla illerin tarihsel süreçteki gelişimi ve günümüze yansımaları konusunda gençler fikir sahibi olmuş, çektikleri fotoğraflar, tuttukları notlar ve yaptıkları çizimlerle seyahatnameleri için bilgiler toplamışlardır.

İki güne yayılan gezinin bir bölümü bölge sanatçılarına ayrılmış, yerel sanatçı ve zanaatkârlarla sohbetler yapılarak bilgileri derlemeleri ile gençlerin şehirlerle ilgili kültürel değerleri öğrenmeleri sağlanmıştır (Afyon'da mermer, İznik ve Kütahya'da çini, Uşak'ta kilim ustaları ile görüşülmüştür).

Bölgede yaşayan yaşlılarla yapılan sohbetler sırasında ise öğrenciler bazı tarihsel olaylara tanıklık eden kişilerle konuşma olanağı bularak bilgiyi kaynağından öğrenmenin önemini kavramışlar ve sözlü tarih çalışmaları için deneyim kazanmışlardır. Bu sohbetler sırasında hâlen devam etmekte olan geleneksel meslekler-kalaycılık, keçecilik vb.-ve durumlardan-düğün, cenaze, doğum vb.-haberdar olarak ülkenin kısa dönemde toplumsal ekonomik gelişimi hakkında bilgileri döneme tanıklık eden kişilerden öğrenmişlerdir.

İlgili kişilerle birebir iletişime geçerek öğrendikleri bilgilerin, gençlerin daha önce üzerinde durmadıkları, önünden geçip gittikleri meslekler ve yaşantılara farklı bir gözle bakmalarını sağladığı gözlemlenmiştir. Gençlerin bazıları, günümüz bakış açısıyla daha önce küçümsedikleri kalaycılık, keçe işçiliği gibi geleneksel mesleklerin aslında dönemlerinde günümüz meslekleri kadar önemli işlevlere sahip olduğunu kavradıklarını ifade etmişlerdir. Bir sohbet sırasında kalaycı ustası Mahmut Bey'in "Bizim zamanımızda sanayi yoktu bizler meslek olarak bunu seçtik... Sonra devir değişti... Ben artık bu meslekten başka bir şey yapamam...Severek de yapıyorum." sözlerine karşılık bir öğrencin seyahatnamesine yazdığı şu cümleler oldukça anlamlıdır: "İşe yaramaz olarak gördüğüm kalaycı atölyesi için niçin hâlen var? derdim. Hâlbuki orası onun hem ekmek hem gönül kapısıymış."

Gezi güzergahındaki Kütahya'da UNESCO İnsan Hazinesi ödülü alan Mehmet Gürsoy ustanın atölyesinde ise ustanın ağzından çini ile ilgili bilinmeyenler dinlenerek çininin tarihî gelişimi ve bu kültürü günümüze nasıl taşıdığı hakkında bilgiler alınmıştır. Mehmet Gürsoy'un Çinilerde kullanılan desenler hakkında verdiği bilgiler ve kaybolmaya yüz tutmuş geleneksel sanatın yaşatılması için verdiği mücadele öğrencileri çok etkilemiş; öğrencilerden birisi "Çini der geçerdim, şimdi ondaki sanatı anladım ve emeği gördüm." diyerek duygularını ifade etmiştir. Kütahya gezisinde Evliya Çelebi'nin evine uygun olarak yapılan evi de ziyaret edilerek ünlü seyyahın yaşam koşulları hakkında bilgi sahibi olunmuştur. Öğrenciler bu evde çeşitli objeleri fotoğraflayarak ve notlar alarak 17. yy. yaşamından kesitleri seyahatnamelerine not düşmüşlerdir. Ayrıca her şehirde gezi noktalarında elde edilen bilgiler derlenerek sürecin tamamını anlatan bir seyahatname de grubun ortak ürünü olarak oluşturulmuştur.

Çalışmanın son aşamasında şehrin sunduğu yaşantılardan ve bilgilerden yola çıkarak yaratıcı drama etkinlikleri yapılmış, çalışma ile ilgili gazete hazırlanmış ve duyguların ifade edildiği şiir, mektup, öykü vb. yazılarak bir değerlendirme yapılmıştır.

Bu değerlendirme mektuplarından birinde Afyon'dan seyahate katılan bir öğrenci duygularını şu şekilde ifade etmiştir: "Ben nasıl bir başarı gösterdim de bu gruba katıldım bilmiyorum. Afyon'da önünden geçtiğim tarihî binaların farkında değildim ve ilk gün gezi sayesinde sadece okula gitmeyeceğim için mutluydum. Ancak binaların sokak isimlerinin öykülerini araştıracağız fotoğraflarını çekeceğiz dendiğinde bana verilen deftere notlar almaya başladım ve gittikçe merakım arttı. Sonra Uşak'a yola çıktık...Ben merakla Uşak Müzesi'nde eserleri çizerken herkes müzeden ayrılmış üstüme kapı kitlenmiş farkında değilim.... Bir müzede kendimi unutacağım aklıma gelmezdi...Bir şehrin nasıl gezilmesi gerektiğini anladım....Hayatımda ilk kez kendi yaşadığım şehrin dışına çıktım ve gezmek ne güzelmiş.... Bir de Uşaklılar anlatıldığı gibi bizden geri değilmiş bunu anladım...Herkes çok nazikti... Herkese teşekkürler."

Çalışma sonunda yapılan değerlendirme çalışmalarında;

- öğrencilerin büyük bir bölümü daha önce yaşadıkları şehirlerde dikkat etmedikleri, hatta her gün yanından geçmelerine rağmen önemini kavramadıkları ve içine hiç girmedikleri tarihî mekânları fark ettiklerini,
- otuz yakın öğrenci esnaf ve sanatçılarla yapılan sohbetler sonunda çok da önemli bulmadıkları hatta önemsemedikleri değerlere daha farklı bir gözle bakmaya başladıklarını,
- birkaç öğrenci yaşadıkları şehirden daha büyük bir şehre gitmek istemelerine rağmen şimdi ne kadar güzel ve yaşamaya değer bir yerde yaşadıklarını anladıklarını,
- öğrencilerin tamamına yakını şehirlerini tanıtmak için daha çok çalışmaların yapılması gerektiğini,
- bilinirse ve dikkat edilirse şehrin kendi bilgisini sunduğunu,
- öğrencilerin tamamı diğer şehirleri de merak etmeye başladıklarını,
- olaylara tanıklık etmiş yaşlı kişilerden tarihi dinlemenin onları heyecanlandığı ve anlamlı olduğunu,
- seyahate katılan öğrencilerin tamamı yeni geldikleri şehirde birebir bölge gençleri ve diğer kişilerle kurdukları iletişim il onların sempatik ve saygın kişiler olduklarını anladıklarını ve bu şehirlere karşı olan ön yargılarından vazgeçerek her bölgenin kendine göre bir kimlik oluşturduğunu fark ettiklerini,
- birkaç öğrenci müzelerde gördükleri eşyalar ile dönemin özelliklerini göz önüne getirdiklerini ve kendi yaşamları ile karşılaştırdıklarını,
- öğrencilerin büyük bir bölümü yaratıcı drama çalışmaları ile seyyahlık kavramını anladıklarını, gitmedikleri şehirleri de merak etmeye başladıklarını, 400 yıl önceki koşulları yaptıkları canlandırmalarla bugüne taşıdıklarını, Evliya Çelebi'nin abartılı anlatımının sonuçlarını yaşayarak kavradıklarını, herkesin farklı düşünebileceğini ve herkesin kendine özgü yöntemlerinin olabileceğini fark ettiklerini, ve canlandırmalar sırasında çok eğlendiklerini ifade etmişlerdir.

Sonuç

Yaratıcı dramının yöntem veya araç olma boyutu, uygulanma özelliği olan eğitim-öğretimin dışında sanatta, kültürde, sporda ve diğer pek çok alanda aktif olarak kullanılabilir. Yaratıcı dramının bu biçimde yöntem veya araç olarak kullanımı özellikle kişilik ve kimlik geliştirmeye, sosyal uyuma ve ekip çalışmasına uygun amaçları geliştirmeye daha çok dönüktür. Drama bir yöntem olarak kullanılırken sürece katılanların dikkatinin kısa sürede sağlanması, ilginin artırılması, duygu ve düşüncelerin harekete geçirilmesi, özellikle toplumsal konuların öğretiminde karşıdaki kişiyi anlama ve anlatma becerilerinin üst düzeye çıkarılması, öğrenme sürecinin daha zevkli hâle getirilmesi, imgesel düşüncenin geliştirilmesi gibi amaçlara da sahiptir (Adıgüzel, 2010: s. 76, 116, 118). Öğrenenlerin kendi becerilerini işe koştuğu her türlü iletişim ve etkileşime fırsat tanıyan kişilere o güne kadar deneyimlemedikleri yaşantıları deneyimleme şansı tanıyan yaratıcı drama çalışmaları zengin yaşantılar sunan kent kültürünü öğrenme konusunda etkili bir yöntem olacaktır. Çalışmalara katılan gençlerin yaptıkları gezi ve incelemelerden yola çıkarak kendi bakış açıları ile yeni ürünler ortaya koymaları, farklı kültürel durumları kavrayarak empatik bakış açısı geliştirebilmeleri ve yeniden yorumlayabilmeleri göz önüne alındığında etkinliğin drama yöntemi ve Evliya Çelebi seyyahlık anlayışı ile birebir örtüştüğü söylenebilir.

Bu çalışmalar sayesinde gençler topluluk üyesi olarak içinde yaşadığı çevreyi tanır, ona nasıl yaklaşması gerektiğini ve ondan nasıl faydalanabileceğini öğrenir. Aynı zamanda toplumsal kimliği ile yaşadığı coğrafyada gerçekleşen birçok olgunun ilişkisini görebilir. Öğrencilerin eşya, olay ve kişilerden doğrudan kendilerinden bilgi edinmelerini, uzak ve yakın çevrelerini daha iyi tanımalarına ve iyi bir gözlemci olmalarını sağlayan bu tür çalışmalar yurt ve çevre sevgisi de kazandırır. Çalışmalar bireylerin

kendi bölgeleriyle ilgili daha önce dikkat etmedikleri şeyleri görmelerine ve daha önce anlayamadıkları şeyleri anlamalarına yardımcı olur.

Genç, toplumsal bir dünyada büyür ve gelişir, ailesi çevresi ve neredeyse tüm dünya onun kimliğini oluşturur. Gençin toplumsal dünyası ile ilgili bilgileri geliştikçe toplumsal bir kişi olarak iyi bir insan öğrenci ve vatandaş olur ve olumlu davranışlar kazanma olanağı bulur.

Aynı zamanda unutulmamalıdır ki eğitim hayatın her alanında ve her zaman gerçekleşen bir süreçtir, kentler bunun için olağanüstü fırsatlar sunduklarını bir kez daha kanıtlamıştır. Eğitimin sadece okullar ile sınırlı olmayıp okul dışı kurumlarda da devam eden bir etkinlik olarak görüldüğü düşünülürse bu çalışmada okullar gibi kütüphaneler, tarihî mekânlar, müzeler, çeşitli kurum ve kuruluşlar da eğitim sürecinin önemli bir parçası hâline gelmiştir.

Kaynaklar

Adıgüzel, Ö. (2010). Eğitimde Yaratıcı Drama. Ankara: Naturel Yayıncılık.

Boratav, P. N. (1982). Evliya Çelebi'nin Hikâyeciliği, Folklor ve Edebiyatı, 1, 297-303

Hobsbawm, E. (2006). Kısa 20. Yüzyıl 1914-1991 Aşırıliklar Çağı. İst: Everest Yayıncılık.

Kahraman, S. A. (2008). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nin Yazılış Hikâyesi. Çağının Sıra Dışı Yazarı Evliya Çelebi (Editör N. Tezcan): Bilkent 2008 Uluslararası Sempozyumu: Ankara 2008 Y. K. Y.

Maden, S. (2008). Türk Edebiyatında Gezi Yazıları, A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 37. 152- 158.

Önalın-Akfırat, F. (2006). Sosyal Yeterlilik, Sosyal Beceri ve Yaratıcı Drama, Yaratıcı Drama Dergisi, 1. 39-56.

San, İ. (1990). Eğitimde Yaratıcı Drama, A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 23(12).577

Seidel, S., ve Hudson, K. (1997). Müze Eğitimi ve Kültürel Kimlik Uluslararası İki Çalışma Raporu (Editör: Bekir Onur) Ankara: A. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Müze Eğitimi Ana Bilim Dalı Yayınları 1.

Ek 1: Genç Evliya Çelebiler Projesi Çalışma Planı

Proje beş merkezde olmak üzere toplam dokuz günde tamamlanmıştır. İlk merkez -İzmit- hariç her şehirde ikişer gün toplam 12 saat çalışılmıştır. Etkinlikler içinde Evliya Çelebi ve seyyahlık kavramlarının vurgulandığı yaratıcı drama çalışmaları, şehir gezisi ve değerlendirme çalışmaları yer almıştır.*

Tarih-Süre:	Grup sayısı	Mekân:	Etkinlik:
2 Nisan 2011 6 saat	20	İznik	Yaratıcı Drama Çalışmaları: Seyyahlık ve Evliya Çelebi vurgusu Şehir Gezisi: Üç tarihi döneme ait eserleri inceleme çini atölyesini ziyaret Değerlendirme Çalışmaları: Duygu ve düşünceleri anlatan mektup yazma, gazete sayfası –afiş-reklam panosu hazırlama, grup seyahatnamesine başlangıç
3 Nisan 2011 6 saat	21	Bursa	Yaratıcı Drama Çalışmaları: Seyyahlık ve Evliya Çelebi vurgusu Şehir Gezisi:Tarihi eserleri inceleme-Irganlı Köprüsü, Büyük Camii, Muradiye külliyesi, tarihi çarşı- not tutma çizim yapma ve fotoğraf çekme, müze ziyaretleri-Karagöz –Hacivat, tarihi çarşıda ipekçilikle uğraşan esnafla sohbet, dökümanların toparlanması
4 Nisan 2011 6 saat	21	Bursa	Şehir Gezisi: Tarihi belde Cumalıkızık'da geleneksel yaşamın izlerini sürme Yaratıcı drama çalışmaları ve değerlendirme etkinlikleri
5 Nisan 2011 6 saat	20	Afyon	Yaratıcı Drama Çalışmaları: Seyyahlık ve Evliya Çelebi vurgusu Şehir Gezisi: Şehirde üç tarihi döneme ait eserleri inceleme, -Frig yolu, Kurtuluş Savaşında Afyon, Osmanlı eserleri- not tutma çizim yapma ve fotoğraf çekme, müze ziyaretleri, tarihi çarşıda kalay ustaları ile sohbet, dökümanların toparlanması.
6 Nisan 2011 6 saat	20	Afyon	Şehir Gezisi: Mermer atölyesini ziyaret Yaratıcı drama çalışmaları ve değerlendirme etkinlikleri
7 Nisan 2011 6 saat	23	Uşak	Yaratıcı Drama Çalışmaları: Seyyahlık ve Evliya Çelebi vurgusu Şehir Gezisi: Şehirde tarihi dönemlere ait eserleri inceleme, Selçuklu , Osmanlı eserleri - not tutma çizim yapma ve fotoğraf çekme, müze ziyaretleri, tarihi çarşıda kilim, ustaları ile sohbet, dökümanların toparlanması.
8 Nisan 2011 6 saat	23	Uşak	Şehir Gezisi: Sülümenli (Blaundos) Antik Kenti gezisi Yaratıcı drama çalışmaları ve değerlendirme etkinlikleri.
9 Nisan 2011 6 saat	18	Kütahya	Yaratıcı Drama Çalışmaları: Seyyahlık ve Evliya Çelebi vurgusu Şehir Gezisi: Şehirde üç tarihi döneme ait eserleri inceleme – Mevlevihane, Aizonai Antik Kenti, Osmanlı Camii-not tutma çizim yapma ve fotoğraf çekme, müze ziyareti, Çini ustası Mehmet Gürsoy'u atölyesini ziyaret etme dökümanların toparlanması, akşam neyzen gösterisi.
10 Nisan 2011 6 saat		Kütahya	Yaratıcı Drama Çalışmaları ve Değerlendirme: Şehir kültürüne dair izlenimlerin canlandırılması, duygu ve düşünceleri anlatan mektup yazma, gazete sayfası –afiş-reklam panosu hazırlama, grup seyahatnamesini tamamlama, tüm dökümanların sergilenmesi ve sergi izleyicilerine tüm geziden izlenimlere dair gösteri ile projenin tamamlanması.

*Çalışmada öğrencilere ÇDD liderleri/eğitmenleri Hülya Gök ve Ferhunde Aytaç eşlik etmiştir.

Yaratıcı Drama Çalışması

Konu: Seyyahlık ve Evliya Çelebi

Süre: 3 saat

Grup : 20 kişi, 15-18 yaş

Gerekli Malzemeler:

1-A4 kağıt, 2-Kurşun kalem, renkli kalem, pastel boya 3- Fon karton 4-Makas 5-Yapıştırıcı-6-Fotoğraf makinesi 7-Kentin panoramik fotoğrafı, 8-Evliya çelebi seyahatnamesinden şehre ait Türkçe metinler,9- Şehirle ilgili küçük boyutlu görseller 10- Şehir minyatürleri

ETKİNLİK- 1

Gençler girişte yere bırakılan ambalaj kağıdına ayak resimlerini çizip içine kendileri ile ilgili bir özellik yazdıktan sonra çalışmanın yapılacağı mekâna girerler ve daha önce duvara asılan Evliya Çelebi ile ilgili bilgilerin yer aldığı panoyu incelerler.

ETKİNLİK- 2

İsim çalışması: Gençler çember şeklini alır ve sıra ile kendilerini niteleyen bir yürüyüş tarzıyla birbirlerinin yanına gitmeleri ve isimlerini söylemeleri sağlanır. Bu yürüyüş sırasında seyyahlık vurgusu yapılır. Her seyyahın kendine özgü bir tarzının bulunduğu ve farklı durumlara vurgu yaptıkları belirtilir.

ETKİNLİK- 3

Gençler birbirleri ile en sevdikleri yemek, hobi, en son okudukları kitapları paylaşır.

ETKİNLİK- 4

Ev sahibi ve Kiracı Oyunu/Seyyah ve Şehirler şeklinde oynanır. Üçerli eş olunur. İki kişi bir kişiyi ortaya alıp diğerini elleriyle kenetler. Ortadaki kişi seyyah kenardaki iki kişi birer şehir olur. Bir kişi şehri olmayan seyyah olarak ortada ebe olur.Liderin/Eğitmenin komutu ile seyyahlar yer değiştirirken ortada şehri olmayan seyyah kendine yer bulmaya çalışır. Bir seyyah iki kez üst üste aynı şehre giremez.

ETKİNLİK- 5

Lider/Eğitmen, gençlerden günümüzde bir seyyahın hangi ulaşım araçları ile seyahat ettiğini sorar ve bu ulaşım araçlarını beden dili-devinim ve ses katarak canlandırmalarını ister.Daha sonra etkinlik 400 yıl önce kullanılan seyahat araçları düşünülerek tekrarlanır.

ETKİNLİK- 6

Lider/Eğitmen mekânda hayali bir Türkiye Hartası bulunduğunu söyler ve sınırları belirterek çeşitli yönergeler verir:

A-Herkesten aynı anda hayali harita üzerinde dolaşarak sırayla doğum yeri, son gittiği şehir, en çok görmeyi-gitmeyi istediği şehir, şimdiye kadar yaşadıkları diğer şehirler neresi ise göstermeleri istenir.

B-Gruptan tekrar doğdukları yere gitmeleri ve bu şehri simgeleyen kültürel değerleri -bir obje,hayvan,bitki, tarihi eser- düşünerek birini belirlemeleri ve beden dili ile göstermeleri istenir.

C-Gruba “Son gittikleri şehirden şehri simgeleyen ne almak isterlerdi?” sorusu yöneltilecek rol içinde göstermeleri istenir.

D-Gruba “Merak ettikleri şehre gitselerdi ne öğrenmek isterlerdi?” sorusu yöneltilecek rol içinde anlatmaları istenir.

Etkinlik sonunda Evliya Çelebi'nin seyyahlık özellikleri –Abartı sanatı, hoşgörüsü, gittiği yere iz

bırakması -ve şehirlerle ilgili bilgi edinme yöntemleri konuşulur.

ETKİNLİK- 7

Gençlere çalışmanın yapıldığı şehir ile ilgili bir sır verileceği söylenir: "Şehre gelen yabancı uyruklu bir kişi şehirdeki gençlerin hoşlanacağı ilginç bir eğitim sistemini tanıtmakta ve önümüzdeki yıl uygulamaya geçileceğini belirtmektedir."

A-Sır kulaktan kulağa şeklinde iletilir.

B-Dedikodu halkası şeklinde aynı sır aktarılan kişinin abartması ile diğer kişiye iletilir. İlk ifade ile son ifade arasındaki farklılıklar konuşulur. Bir seyyah olan Evliya çelebinin bazen de duyduklarını abartılı bir üslupla aktardığı açıklanır.

ETKİNLİK- 8

Çalışma ile ilgili düşünceler paylaşılır: Öğrenciler; Evliya Çelebi'nin abartı sanatını göz önüne alarak verdiği bilgileri değerlendirme gerekliliğini,400 yıl önce seyahat koşullarının çok zor olduğunu, yaşadıkları şehirle ilgili çok fazla bilgiye sahip olmadıklarını fark ettiklerini,şehirleri ile ilgili bilgilerin günümüze aktarılmasının önemli olduğunu, yaşadıkları şehre dair bir merak duygusunun oluştuğunu, her gezginin kendine göre bir tarzının olduğunu bunun da algısını etkilediğini fark ettiklerini belirtmişlerdir.

Şehir Gezisi:

İlk gün drama çalışmalarından sonra ve ertesi gün sabah yapılmıştır.

1-Şehirlere özgü kültürel değerleri yansıtan önemli sanatçı ve zanaatkarlarla sohbet edilmiş ve belirlenen tarihi mekanlar gezilmiştir.(Araştırma mekanları ve sohbet edilen sanatçılar zanaatkarlar makale içinde yer almaktadır.)

2-Şehirlerle ilgili en az üç tarihi dönem yansıtan tarihi eserlerin gezilerek; gençlerin istekleri doğrultusunda mekanlarla ilgili notlar tutmaları, fotoğraf çekmeleri, çizimler yapmaları istenerek kendi seyahatnamelerini oluşturmak üzere doküman elde etmeleri sağlanmıştır.

İkinci Gün Drama Çalışmaları ve Değerlendirme Etkinlikleri:

ETKİNLİK- 1

Gençlerden rol içinde grup olarak gezilen mekanları anlatan fotoğraf kareleri oluşturmaları istenmiştir.

ETKİNLİK- 2

Ortaya eski bir bavul konarak ve herkesten rol içinde sırayla bavulun içine şehirle ilgili bir değeri koymaları istenmiştir. Bavula konulan değerlerden örnekler:

İznik: Gençler çini yapımı ile ilgili bilgileri, müzede gördükleri çini tabaklardan örnekler, Selçuklu dönemine dair Camii kubbesi, İznik gölü, üç tarihi dönemi anlatan üç kapı...vb.

Bursa: Kestane şekeri, ipek eşarp, çini tabak, Irganlı Köprüsünden bir taş, Hacivat ve Karagöz'ün resmi, I.Murat Camii, Yeşil Camii, Mahi Devran Mezarı, Cumalı Kazıktan tarihi bir ağaç, ...vb.

Afyon: Mermer,sucuk, Kalay işçiliğine dair bilgiler, Keçe, kilim yapımı ile ilgili bilgiler, kaymak, çini, Selçuklu Camii Kapısı, kahramanlık nişanı, Frig Mezarı ...vb.

Uşak: Tarhana, kilim, Lidya kapısı, Atatürk anıtı, müzeden Harun Hazinesi...vb.

Kütahya: Mehmet Gürsoy ve yaptığı çini örnekleri, ney, Mevlana, Evliya Çelebi Evi, Osmanlı Camii, Selçuklu dönemi çinileri, Aizonai Antik Kenti, dostluk...vb.

ETKİNLİK-3

Değerlendirme etkinlikleri çerçevesinde;

A-Çalışma ile ilgili duygu ve düşünceler paylaşılmıştır:

- İlk durak İznik'den ve diğer şehirlerden geziye katılan öğrenciler Evliya Çelebi gibi bir plan çerçevesinde gezdikleri için kültürel değerleri iyi anlayabildiklerini,
- Tarihsel mekanlara ilgilerinin arttığını
- Yaşadıkları şehri daha çok sevmeye başladıklarını
- Yaratıcı Drama çalışmalarında herkesin farklı ilgi ve algısının bulunduğunu fark ettiklerini,
- Evliya Çelebi'yi yakından tanıyarak 17.yy'da ilginç insanların bulunduğunu anladıklarını
- Daha çok yer görmek istediklerini ve bir şehrin ancak tarihi kültürel birikimleri ile anlaşılabileceğini... vb. ifade etmişlerdir.

B-öğrencilerden ortak bir seyahatname oluşturmak üzere yaptıkları çizim örneklerini çektikleri fotoğrafları, aldıkları notları bir defterde bir araya getirmeleri istenmiştir.

C-İsteğe göre gruplar oluşturularak öğrencilerden şehirle ilgili; öykü yazmaları, gazete sayfası hazırlamaları, karikatür yapmaları, afiş hazırlamaları istenmiş ve ürünler sergilenmiştir. Daha sonra ortaya çıkan ürünler iki gönüllü seyyahla birlikte bir sonra gidilecek olan şehirdeki gençlerle paylaşmak üzere götürülmüştür.

Oluşturulan gazete sayfaları genellikle çalışma ile ilgili duyguların anlatıldığı ve seyyahlığın önemini vurgulayan bilgileri içerirken bazı gazeteler şehirlerin tanıtımı ile ilgili hazırlanmış ve bu gazetelerde gün boyunca çizilen resimler, çekilen fotoğraflar yer almıştır.

Her şehirde yapılan ilavelerle son durak olan Kütahya'da seyahatname tamamlanmış ve ortaya çıkan tüm ürünler sergilenmiştir. Proje sonunda gençler yaptıkları canlandırmalarla Evliya Çelebi'nin seyahat yollarından biri olan İznik, Bursa, afyon, Uşak ve Kütahya yolunda kendilerinde kalan izleri sergiye gelen yöre halkına ve Bakanlık yetkililerine sunmuşlardır.